

Türkçe Öğretmenleri / Öğretmen Adayları Ne Okumalı? -Bir “Okuma Listesi” Önerisi-

What Turkish Teachers / Preservice Teachers Should Read? -A Suggested Book List-

Ali Fuat ARICI¹

ÖZ: Okuma, bireyin kendini gerçekleştirebilmesi ve çağa ayak uydurabilmesi için devamlı geliştirilmesi gereken bir beceridir. Bunun için başta Türkçe öğretmenlerinin çok iyi birer okur olmaları daha sonra da bunu öğrencilerine aşılamaları gerekmektedir. Bu araştırmanın temel amacı, Türkçe öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının okumalarında yarar görülen kitapları belirlemeye çalışmaktır. Bunun için 6 farklı üniversitenin Türkçe eğitimi bölümünde görev yapmakta olan 25 öğretim elemanı ve MEB’de çalışan 25 Türkçe öğretmeni ile gönüllü olarak görüşme yapılmıştır. Araştırmada katılımcıların belirlenmesinde, amaçlı örneklem tekniklerinden “kartopu örnekleme” tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın verilerinin toplanması amacıyla yarı yapılandırılmış bir veri toplama aracı geliştirilmiştir. Bu verilerin analiz edilmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın sonunda, katılımcıların büyük çoğunluğu Türkçe öğretmenlerinin / öğretmen adaylarının düzenli olarak kitap okumadıklarını ve meslek gruplarına yönelik kitap önerisinin olması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, katılımcıların görüşleri doğrultusunda Türkçe öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının okumasında yarar görülen 100 kitaplık bir öneri listesi belirlenmiş ve bunlar gerekçelendirilmiştir.

Anahtar sözcükler: Türkçe öğretmenleri, okuma, kitap listesi, Türkçe eğitimi

ABSTRACT: Reading is a skill that must be developed permanently in order to realize one self and to keep up with the times. For this, especially Turkish teachers must be good reader and then it is necessary to instill reading habit to students. Main purpose of this research is to specify books which are considered beneficial to read by Turkish teacher and preservice Turkish teacher. For this purpose, interviews were conducted with 25 faculty members who are working in six different universities' Turkish language education department and 25 Turkish teachers working in MoNE. In determining the participants in the study snowball sampling technique was used. To collect data of research, semi-structured data collection tool was developed. Descriptive analysis techniques were used while analyzing the data collected. At the end of the study, the majority of participants stated that Turkish teachers and preservice Turkish teachers don't read books regularly. So they noted that we must have book suggestion list for professional groups. Also, in accordance with the opinion of the participants a suggestion list consists of 100 books has been identified and they have been justified.

Keywords: Turkish teachers, reading, book list, Turkish language education

1. GİRİŞ

Bireyin yaşamını devam ettirebilmesi çeşitli gereksinimlerle olanaklıdır. Yemek, içmek, dinlenmek; arkadaş edinmek, aile kurmak, çocuk sahibi olmak; merak etmek, sormak, öğrenmek bunlar arasındadır. Bu gereksinimlerin bazıları bedensel, bazıları da sosyal, psiko-sosyal veya sosyo-kültürel nitelik göstermektedir. Bunlar yaşamın hemen her döneminde farklılaşmaktadır. Söz gelimi bebeklik döneminde biyolojik olanlar ön plandayken daha sonraki dönemlerde sosyal, kültürel gereksinimler kendini daha fazla göstermektedir. Merak etme, sorma, araştırma gibi öğrenmeye dayalı olanlar ise zamanla daha güçlü hâle gelmektedir. Bu öğrenmeye dayalı gereksinimlerin giderilmesi için öncelikle dinleme, konuşma, okuma ve yazma diye bildiğimiz temel dil becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

İnsan yaşamının gereksinimlerinden biri olan bilgi edinmenin en temel yolu okumadan geçmektedir. Okuma, kişinin kendini yenilemesi, sınırlarını zorlaması, evrenselliğe ulaşması için vermiş olduğu basit ama ulvi bir mücadeledir (Ungan, 2008). Okuma düşünmeyi ve yorum

¹ Doç. Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi İstanbul-Türkiye e-posta: afaturkey@hotmail.com

yapmayı da beraberinde getirerek bireyin zihinsel gelişimine katkı sağlayan unsurların başında yer almaktadır. Bireyin başarılı olması, okuma ve zihin becerilerini geliştirmelerine bağlı bulunmaktadır. Bu nedenle ilkokuldan üniversiteye kadar okumaya büyük önem verilmekte, sürekli yeni yaklaşım ve yöntemler geliştirilmektedir (Güneş, 2012). Çünkü günümüzün çağdaş toplumları için gelişimin anahtarı bilgidir. Bilgi; depolanması, ulaştırılması ve etkin bir şekilde kullanılması gereken önemli araçlardan biridir. Bu aracın etkin bir şekilde kullanımını sağlayacak becerilerden en önemlisi ise okumadır. Böylece okuma, bir taraftan öğrenme-öğretme sürecinin temelini oluştururken diğer taraftan bireylere yaşamları boyunca öğrenmenin de kapılarını açmaktadır.

Günümüzde öncelikle okumayı öğretmek, daha sonra okur sayısını, okuma materyallerini artırmak ve çeşitlendirmek; nitelikli okur ve okuma materyaline ulaşmak hemen her ülkenin öncelikli eğitimsel amaçları arasındadır. Çünkü okuma, bir taraftan ülkelerin eğitimdeki verimliliğini % 30 düzeyinde artırma oranına sahipken diğer taraftan ekonomideki verimliliği de % 44 oranında artırmaktadır (Çocuk Vakfı, 2006). Bahsettiğimiz bütün gereksinimlere rağmen okuma toplum nazarında beklenen karşılığı maalesef bulamamaktadır. Nitekim Türkiye’de bilgiye ulaşma kaynağı olarak kitabın kullanımı 2007’de % 6,3 düzeyindeyken 2012’de bu oran % 5,7’ye düşmüştür (TUİK, 2013). Son zamanlarda yapılan pek çok araştırmada da (Applegate & Applegate, 2004; Mullis vd., 2004; Strommen & Mates, 2004; Hopper, 2005; Hughes-Hassell & Lutz, 2006; 17; Çocuk Vakfı, 2006; Arıcı, 2008b; Karaşahin, 2009; Kuş & Türkyılmaz, 2010) bu durum kendini açıkça göstermektedir. Yukarıda belirtilen amaçları gerçekleştirmek için pek çok ülkede bir taraftan bireylerin okumayı sevmelerini sağlamaya yönelik etkinlikler (konferans, sempozyum, imza günleri vb.) yapılmakta, ulusal kampanyalar düzenlenmekte; diğer taraftan yayınevleri ve çeşitli dernek ve kuruluşlar tarafından toplumun farklı kesimleri (yaş, cinsiyet, eğilim, meslek grubu vs.) için kitap listeleri belirlenmektedir. Örneğin Amerika’daki Uluslararası Okuma Derneği (IRA) 1989 yılından beri her yıl çeşitli sınıf düzeyleri için ayrı ayrı kitap listeleri belirlemektedir. Bunlar “öğretmen seçimleri”, “ergen seçimleri” ve “çocuk seçimleri” şeklindedir (IRA, 2013).

Türkiye’de ise geçmiş yıllarda birkaç önemli okuma çalışmasının yapıldığı bilinmektedir. 1940’lı yıllarda Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel’in öncülük ettiği ve ağırlığını Batı edebiyat ve düşünce eserlerinin oluşturduğu klasiklerin çevrilip yayınlanması oldukça başarılı bir çalışma olarak görülmektedir. Klasiklerin seçimi meselesinde Adnan Adıvar, Nurullah Ataç, Sabahattin Eyüboğlu, Bedrettin Tuncel, Nusret Hızır gibi isimlerden oluşan bir komisyon tarafından hazırlanan bu eserler klasik bir kültür eğitimine zemin hazırlamıştır. 1950’den sonra Tevfik İleri’nin Millî Eğitim Bakanlığının ilk ayları içinde Suut Kemal, Necmettin Hâلیل, Hâلیل Fikret, İsmail Hami, Hikmet İlaydın, Mehmet Kaplan, Hilmi Ziya, Nurettin Topçu, Kamil Su, Hüseyin Sadettin Arel, Mazhar Şevket, Enver Ziya, Hayrullah Örs, Ahmet Hamdi Tanpınar, Mümtaz Turhan gibi daha geniş bir komisyon ile “Türk Kültür Eserleri” adıyla Doğu kültürüne ait eserler yayımlanmıştır. Üçüncü bir hamle 1970’lere doğru, önceki iki deneyimin birikimiyle yerli ve yabancı kaynaklı eserlerin yayınına esas alan “1000 Temel Eser” çalışması yapılmıştır. Burada da hedeflenen sayının belki onda biri kadar eser yayımlanabilmiş, daha sonra “1001 Temel Eser” adı altında Tercüman gazetesinin teşebbüsü olarak, yine hedeflenen sayıya ulaşamayan bir dizi yayın yapılmıştır (Okay, 2004). Son olarak MEB tarafından 2004 yılında lise öğrencileri için, 2005 yılında da ilköğretim öğrencileri için “100 Temel Eser” listeleri hazırlanmıştır. Ancak bu sonuncusunda diğerlerinden farklı olarak sadece eser isimleri belirlenerek bir genelge (MEB, 2004) ile öğretmenlere ulaştırılması sağlanmış ve öğretmenlerden bunları öğrencilerine okutması istenmiştir. Belirlenen kitapları temin etme ve yayımlama yoluna gidilmemiştir. Bu kampanya da maalesef amacına yeterince ulaşamamış, lise öğrencileri içinden bu eserlerin yaklaşık onda birini bile okuyanların oranı % 9,5 olarak tespit edilmiştir (Arici, 2008b).

Okumayı öğrenmek ve bunu yaşam boyu devam ettirebilmek ancak iyi bir eğitim ve dolayısıyla iyi yetiştirilmiş öğretmenlerle olasıdır. Nitekim Sezgin (2013, s. 154) Orta Çağ İslam

dünyasının başarılı olmasının bir nedenini de bilimin sadece kitaptan değil, hocayla birlikte kitaptan edinilmesine bağlamaktadır. Bunun için bir taraftan öğretmenin başarılı olması ve dolayısıyla eğitim alanındaki yenilikleri takip ederek bilgilerini tazelemesi ve kendini eğitmeye devam etmesi için diğer taraftan da öğrencilerin başarılı olabilmesi için okuma önemli hale gelmektedir. Bu yüzden öğretmenlerin hem kendileri için hem de öğrencileri için kitabı ve okumayı öncelikli hâle getirmeleri gerekmektedir.

Kasten ve Wilfong (2005) okuma yazma öğretmenlerinin öğrencilere okumanın öğretilmesiyle öğrencilerin okumaya isteklendirilmesi şeklinde iki amaçlarının olduğunu belirtir. IRA (2006) da yayımladığı raporda iyi okuma öğretmenlerinin başta okumanın ve yazmanın gelişimini belirleyerek bütün çocukların okuyup yazabileceğine inandıklarını ifade ettikten sonra öğrencilerin okuması için değişik kaynaklar ve materyaller önerdiklerini belirtmektedir. 2006 yılından beri yürürlükte olan Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı'nda "Alan Bilgisi, Alan Eğitimi, Meslek Bilgisi ve Genel Kültür" dersleri yer almaktadır. Yani bir Türkçe öğretmenin önce edebiyat, metin ve dil bilgisi açısından yetişmesi sonra bunların öğretimini yapabilmesi daha sonra da pedagoji bilmesi ve genel kültür olarak donanımlı olması amaçlanmaktadır.

Kısacası genelde bütün öğretmenlerin özelde Türkçe öğretmenlerinin başta çok iyi birer okur olmaları daha sonra da bunu öğrencilerine aşlamaları gerekmektedir. Oysa Çocuk Vakfı'nın (2006) araştırmasında Türkiye'de öğretmenlerin % 33,4'ünün "düzenli" olarak kitap okuduğu belirtilirken Kardeş'in (2009) araştırmasında da öğretmenlerin sadece % 18'inin "yeterince" okuduğu tespit edilmiştir. Kuş & Türkyılmaz (2010) sosyal bilgiler ve Türkçe öğretmeni adaylarının % 30'unun yılda 11 ve daha fazla kitap okuduklarını belirlemiştir. Arıcı'nın (2008a) araştırmasında ise öğretmen adaylarının yarıdan fazlasının "yılda 6-20 kitap" okudukları tespit edilmiştir. Bu durumda öncelikle Türkçe öğretmenleri olmak üzere bütün öğretmenlerin kitap okuması için çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bunun için yapılacak çalışmalardan biri de öğretmenlere ve öğretmen adaylarına kitap listelerinin sunulmasıdır. Nitekim Kültür ve Turizm Bakanlığı (2011) Türkiye'de en çok tavsiye üzerine kitap okunduğunu (% 61,5) belirtirken Kardeş'in (2009) öğretmenlerin bilgi edinmeye yönelik olmasından sonra ikinci sırada tavsiye edilmesinden dolayı kitap okuduklarını tespit etmiştir. Özensoy & Şimşek (2011) ise okuma kültürünün oluşmasında model olma ile merak ve çekicilikten sonra tavsiye ve telkinlerin rol oynadığını ortaya koymuştur.

Türkiye'de okunması gereken kitaplarla ilgili şimdiye kadar -bilimsel nitelikte- herhangi bir araştırmaya maalesef rastlanmamıştır. Ancak bazı yazarlarla veya bilim insanlarıyla yapılan röportajlarda birtakım kitap isimlerinin belirlendiği bilinmektedir. Böyle bir eksikliğin Türkiye'deki okuma oranını ve başarısını olumsuz etkilediği söylenebilir. Çalışmamız bir taraftan bu boşluğu doldurmayı amaç edinirken diğer taraftan Cumhuriyet Dönemi'nin diğer programlarıyla birlikte 2006'da tamamlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda da belirtilen Türkçe dersinin "Genel Amaçlar"ından 4, 5, 6, 7 ve 9. maddelerinde yer alan "okuma, anlama, eleştirel düşünme, millî ve evrensel değerleri tanıma"larıyla ilgili öğretmene "model" olma rolünde yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

2. YÖNTEM

1.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada olgu bilim deseni kullanılmıştır. Olgu bilim deseni farkında olunan fakat derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Türkiye'de 2012-2013 öğretim yılında devlet ve vakıf üniversitelerindeki Türkçe eğitimi bölümlerinde toplam 20.285 öğrenci öğrenim görmektedir (ÖSYM, 2013). Bu öğrencilerin okumasında fayda görülen kitapların belirlenmesine yönelik sınırlı sayıdaki araştırma okurlara

genel bir fikir verse de bu konuda daha çok, derinlemesine ve ayrıntılı araştırmalara gereksinim vardır.

1.2. Katılımcılar

Araştırmada katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örneklem tekniklerinden “kartopu örnekleme” tekniği kullanılmıştır. Bu yaklaşım araştırmacının probleminde ilişkin olarak zengin bilgi kaynağı olabilecek birey veya durumların saptanmasında özellikle etkilidir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Kartopu örnekleme tekniğinde araştırma gönüllü bir katılımcıyla başlar. Araştırmanın veri toplama sürecinin bu katılımcı için tamamlanmasının ardından bu konuyla ilgili olarak başka kimlerle görüşülebileceği hususunda katılımcıdan tavsiyeler alınır (Fraenkel, Wallen & Hyun, 2011; Creswell, 2012). Süreç ilerledikçe elde edilen isimler veya durumlar tıpkı bir kartopu gibi büyümekte ve belli bir süre sonra belirli isimler hep öne çıkmaya başlamaktadır. Araştırmacının görüşmesi gereken birey veya ilgilenmesi gereken durum sayısı azalmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Buna uygun olarak araştırmada ilk önce kendilerinden kitap önerisi alınabilecek öğretim elemanları ve öğretmenler araştırılmıştır. Bu niteliğe sahip kişilerle yapılan görüşmelerle, daha sonra görüşme yapılacak kişiler belirlenmiştir.

Araştırmaya Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinde (Atatürk, Çanakkale Onsekiz Mart, Dumlupınar, Erciyes, Gazi, Mustafa Kemal ve Karadeniz Teknik) görev yapmakta olan 25 Türkçe Eğitimi Bölümü öğretim elemanı ile MEB'de görev yapmakta olan 25 Türkçe öğretmeni gönüllü olarak katılmışlardır. Katılımcıları belirlemek üzere ilk olarak Karadeniz Teknik Üniversitesinden bir öğretim üyesi ve Kütahya il merkezinde görev yapmakta olan bir öğretmenle görüşülmüş “Türkçe öğretmenleri ve adaylarının okumasında yarar görülen kitapların belirlenmesi” konulu bir çalışmanın yapılacağından bahsedilmiş ve bu araştırmaya katılmak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Görüşülen katılımcılardan olumlu yanıt alındıktan sonra bu katılımcılar aracılığıyla diğer katılımcılara telefon ve elektronik posta yoluyla ulaşılmış aynı süreçler bu katılımcılar için de takip edilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda Türkçe eğitimi bölümünde görev yapmakta olan 25 öğretim üyesi ile 25 Türkçe öğretmenin katılımı sağlanmıştır. Çalışma grubuna dâhil edilen bireylerin on yedisi bayan otuz üçü erkektir.

1.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verilerinin toplanması amacıyla yarı yapılandırılmış bir veri toplama aracı geliştirilmiştir. Araştırmacı tarafından geliştirilen veri toplama aracının hazırlanması aşamasında katılımcılara sorulacak soruların kolaylıkla anlaşılması, çok boyutlu olmaması, yanıtlayıcı ve yönlendirici olmaması gibi ilkelere dikkat edilmiştir. Veri toplama aracının soruları hazırlandıktan sonra altı uzmanın görüşüne sunulmuştur. Daha sonra veri toplama aracını sınamak amacıyla bir pilot çalışma yapılmıştır. Uzmanların önerileri ve pilot çalışma doğrultusunda veri toplama aracında soruların sırasında bazı değişikliklere gidilmiş ve bir soru veri toplama aracından çıkarılmıştır. Sonuç olarak veri toplama aracında aşağıdaki soruların bulunmasına karar verilmiştir:

- 1) *Türkçe öğretmenleri / öğretmen adayları yeterince kitap okuyorlar mı?*
- 2) *Belli alan veya meslek gruplarına yönelik hazırlanan kitap listelerini yararlı buluyor musunuz? Niçin, ne gibi yararları olabilir?*
- 3) *Türkçe öğretmenlerine / öğretmen adaylarına okumalarını tavsiye edeceğiniz kitaplar nelerdir? Tavsiye nedeninizi açıklar mısınız?*

Verilerin toplanması aşamasında araştırmacı ulaştığı katılımcılardan yazılı olarak bu soruları yanıtlamalarını ve gerekli açıklamaları yapmalarını istemiştir. Yarı yapılandırılmış veri toplama araçları belirli bir düzeyde standart ve esnek olmaları nedeniyle bir konuda derinlemesine bilgi edinmeye yardımcı olmakta bu yönüyle araştırmacılar tarafından sıklıkla tercih edilmektedir. Verilerin yazılı olarak toplanmasının yarı yapılandırılmış görüşmelere göre üstün ve sınırlı yönleri bulunmaktadır. Veriler yazılı olarak toplandığında daha çok katılımcıya ulaşılabilen,

katılımcılar düşüncelerini istedikleri biçimde yazıya dökülebilmekte verilerin çözümlemesi daha kolay olmaktadır. Ancak katılımcıların eksik bıraktıkları veya açıklanmaya ihtiyaç duydukları bölümlerde geriye dönülebilmesi ve sondaj sorularının sorulamaması verilerin yazılı olarak toplanmasının önemli bir sınırlılığı olarak kabul edilebilir. Araştırma sonucunda katılımcılardan toplam 160 sayfa veri elde edilmiştir. Bu verilerin analiz edilmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz, elde edilen verilerin daha önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlandığı, görüşülen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla sık sık doğrudan alıntılarının kullanıldığı ve elde edilen sonuçların neden-sonuç ilişkileri çerçevesinde yorumlandığı analiz tekniğidir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Katılımcıların görüşleri doğrudan verilirken Türkçe öğretmenleri için TÖ1, TÖ2 şeklinde; öğretim elemanları için ÖE1, ÖE2 gibi kısaltmalarla verilmiştir.

3. BULGULAR

Temelde Türkçe öğretmenleri ve öğretmen adaylarının okumasında yarar görülen kitapları belirleme amacı taşıyan bu araştırmada ilk soruya yönelik bulgularda katılımcıların görüşleri önce topluca verilmiş, sonra bu görüşler doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Diğer iki sorunun bulgularında önce temalar belirlenmiş ve öncekinde izlenen yol izlenmiştir. Sonucunda bunlara ek olarak belirlenen kitaplar frekans değerlerine göre sıralanıp tablo oluşturulmuştur.

Katılımcıların *Türkçe öğretmenleri / öğretmen adayları yeterince kitap okuyorlar mı?* şeklindeki soruya verdikleri yanıtlar incelendiğinde şöyle bir çerçeve ortaya çıkmaktadır:

Türkçe öğretmenleri / öğretmen adayları yeterince okumuyorlar. Öğretim elemanları büyük ölçüde (f=19) Türkçe öğretmenlerinin / öğretmen adaylarının yeterince kitap okumadıklarını belirtirken Türkçe öğretmenlerinin büyük çoğunluğu da (f=21) yeterince okumadıklarını söylemişlerdir. Bu soruya öğretim elemanları ve Türkçe öğretmenlerinin verdikleri olumlu yanıtların toplamı 10 [f = 10 (6+4)] düzeyindeyken olumsuz yanıtların toplamı 40'tır [f = 40 (19+21)].

Öğretim elemanları öğretmenlere göre Türkçe öğretmenlerinin / öğretmen adaylarının daha çok kitap okuduklarını belirtmekte, ancak okuyanların daha çok Türkçe öğretmen adayları olduğunu ifade etmektedirler. ÖE1'in bu soruya verdiği yanıt şöyledir:

Türkçe eğitimi bölümü öğrencilerinin kitap okumaya yönelik iyi bir potansiyellerinin olduğunu düşünüyorum. Üniversitedeki hocaların hep beraber bu konuya eğilmeleri ve girdikleri dersin içeriği ile çelişmeyecek şekilde kitap önerip okutması gerekiyor. Kitap okuma alışkanlığını kazandırmak, bireysel bir eylemden ziyade toplumsal bir hareketin sonucu oluşur.

ÖE2'nin konuyla ilgili verdiği yanıt şu şekildedir:

Bence aslında Türkçe eğitimi bölümü öğrencileri okuldayken –hocaların zoruyla da olsa- okuyorlar. Ama bu düzenli değil. Sınav zamanları, tatillerde ve hele hele son sınıfta okumayı bırakıyorlar. Mezun olduktan sonra bu da büyük ölçüde terk ediliyor.

Türkçe öğretmenleri de öğretmenlerin / öğretmen adaylarının çoğunluğunun yeterince kitap okumadıklarını söylemektedirler. TÖ1'in bu soruya verdiği yanıt ÖE2'ninkine benzerdir:

Doğruyu söylemek gerekirse gittikçe az okuyorum. Eskiden, üniversitedeyken mesleğin ilk yıllarında daha çok kitap alıyordum ve okuyordum. Ama bu gittikçe azaldı. Evlenip çocukluğuma karışınca iyice azaldı. Bunu nasıl tekrar kazanırım bilmiyorum.

TÖ2'nin aynı konuda yaptığı açıklama ise şu şekildedir:

Bir Türkçe öğretmeni olarak edindiğim gözlemlerden hareketle çoğumuzun okumalarının sınırlı bir çerçevede olduğunu düşünüyorum. Belli başlı eserler haricinde okumalar yapıldığını düşünmüyorum.

Araştırmaya katılan öğretim elemanları ve Türkçe öğretmenlerine ikinci sırada sorulan, *Belli alan veya meslek gruplarına yönelik hazırlanan kitap listelerini yararlı buluyor musunuz?* şeklindeki soruya ilaveten yöneltilen, *Niçin, ne gibi yararları olabilir?* sorularına verdikleri yanıtlar kodlandığında şu alt temalar belirlenmiştir:

- Kolaylık sağlama
- Rehberlik etme
- Değerlendirme yapma
- İşbirlikçi öğrenme

Kitap listesi okurlara kolaylık sağlar. Görüşmeye katılan öğretim elemanlarının 19'u kitap tavsiyesine olumlu baktığını ifade ederken 6'sı yararlı olmayacağını belirtmiştir. Görüşme esnasında sorulan *niçin, ne gibi yararları olabilir?* şeklindeki soruya öğretim elemanları insanların okuyacakları kitabın uzmanlar tarafından tavsiye edilmiş olmasının onlara kolaylık sağlayacağı görüşünde birleşmektedirler. Öğretim elemanları, bireylerin öğretmen de olsa rehberliğe, birine danışmaya ihtiyaçlarının olduğunu; sorularak yapılan işlerin, okumaların daha isabetli olabileceğini ifade etmektedirler. Ayrıca her alanın kendine mahsus kitaplarının olduğunu, bunları araştıran uzman kişilerden yardım istenmesinin son derece önemli ve gerekli olduğunu da belirtmektedirler. Bunlara ek olarak öğretim elemanları aynı kitapları okuyan kişilerin bunlar üzerine yapacakları değerlendirme ve eleştirilerin de onlar için ayrı bir yarar sağlayacağı düşüncesindedirler. Öğretim elemanlarının bir kısmı kitap tavsiyesinin yararlı olmayacağını düşünmektedirler. Bu görüşü dile getirenler bunun bir "ihtiyaç olmadığı" görüşünde birleşmektedirler. Böyle düşünenler Türkçe öğretmenlerinin / öğretmen adaylarının yeterli kitap bilgisine sahip olduklarını da dile getirmektedirler. ÖE3'ün bu soruya verdiği yanıt şöyledir:

"Bir bilene danışma" eski kültürümüzün önemli bir değeriydi. Günümüzde etkisini yitirmiş olsa da izlerine rastlayabiliriz. Bana göre okuyacağı kitabı sorma için de bu geçerli. Öte yandan tavsiye kitapların kişilere kolaylık sağladığını da belirtmeliyim. Aslında bu davranış psikolojisinin altında hem kadim kültürümüzü hem de Batı'nın pragmatik yanını buluyoruz.

ÖE4'ün aynı soruya verdiği yanıt olumsuz yöndedir:

Belirli kitapları okuma listesi hazırlanması, onları yönlendirme adına iyi bir etkinlik gözükse bile, olaya derinlemesine bakıldığında sanki çok fazla doğru gibi gözükmemektedir. Üniversite özgürce düşünmenin olduğu, kişinin rahat hareket ettiği bir ortamdır, onları belirli kitapları okumaya yönlendirmekten ziyade -onların- kitap okumaya yönlendirmeleri daha uygundur.

Kitap listesi okuma isteği sağlayabilir. Kendileriyle görüşülen Türkçe öğretmenlerinin büyük bir kısmı (f=22) kitap listesi fikrine olumlu yönde yanıtlar verirken birkaçı (f=3) yarar sağlamayacağını ifade etmiştir. Aynı soruya ek olarak *Niçin, ne gibi yararları olabilir?* şeklindeki soruya Türkçe öğretmenleri de öğretim elemanlarına benzer bir şekilde bunun kolaylık sağlaması ve yol göstermesi bakımından önemli olduğunu belirtmektedirler. Türkçe öğretmenleri ayrıca hem birlikte iş yapma isteğinden dolayı hem de bireylerin önceliklerini belirleme açısından kitap önermenin yarar getireceğine inandıklarını ifade etmektedirler. TÖ3'ün bu soruya verdiği yanıt olumlu yöndedir:

Bana göre kitap listeleri çok yarar getirir. İnsanları okumaya isteklendirir. İnsanlar bunları konuşur. Belli bir kültür havası oluşturabilir. Ama belli aralıklarla güncellenmesi gerekir. Ayrıca zaten çok okuyan bir toplum olmadığımız için bence her yolu denemeliyiz.

TÖ4 bu soruya olumsuz bakmaktadır. Onun verdiği yanıt şöyledir:

Belli alanlara yönelik kitap listelerini doğru bulmuyorum, çünkü kişinin kendini geliştirmesi belli bir alanda olmamalıdır. Kişi kendini her yönden geliştirme çabası içinde olmalıdır ve bu gelişimi için geniş bir kitap yelpazesinden faydalanmalıdır.

Araştırmaya katılanların kendilerine yöneltilen *Türkçe öğretmenlerine / öğretmen adaylarına okumalarını tavsiye edeceğiniz kitaplar nelerdir? Tavsiye sebebinizi açıklar mısınız?* şeklindeki soruya verdikleri yanıtlar incelendiğinde, öğretim elemanları ve Türkçe öğretmenlerinin toplam 247 kitabı tavsiye ettikleri tespit edilmiştir. Ancak bunların 100'ü en az 3 öğretim elemanı veya öğretmen tarafından tavsiye edilirken geriye kalan 147 kitap 2 veya 1 kişi tarafından önerilmiştir. En az üç kişinin ortak olarak tavsiye ettiği kitaplar Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Öğretim elemanları ve öğretmenlerin önerdiği kitaplar tablosu

Kitap adı	Yazarı	Öğretim Elemanı (f)	Öğretmen (f)	Toplam (f)
1	Türkçenin Zenginlikleri İncelikleri	Doğan Aksan	6	18
2	Dil ve Kültür	Mehmet Kaplan	8	17
3	Huzur	A. Hamdi Tanpınar	7	15
4	Türkiye'nin Maarif Davası	Nurettin Topçu	3	15
5	Türk Dili Tarihi	A. Bican Ercilasun	4	14
6	Anna Karanina	Tolstoy	7	13
7	Yunus Emre Divanı	Yunus Emre	5	13
8	Kayıp Zamanın İzinde	Marcel Proust	3	13
9	Karamazov Kardeşler	Dostoyevski	6	12
10	Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi	Hilmi Ziya Ülken	0	12
11	Kültür Değişmeleri	Mümtaz Turhan	1	11
12	Saatleri Ayarlama Enstitüsü	A. Hamdi Tanpınar	5	11
13	Felsefe-Bilim Nedir?	Teoman Duralı	3	11
14	Sorularla Osmanlı İmparatorluğu	Erhan Afyoncu	3	11
15	Nutuk	Atatürk	5	10
16	Beyhude Ömrüm	Mustafa Kutlu	5	10
17	Tutunamayanlar	Oğuz Atay	2	10
18	Devlet-i Aliyye	Hâilî İnalçık	2	10
19	Mesnevi	Mevlana	8	10
20	Çile	N. Fazıl Kısakürek	7	10
21	Kültürden İrfana	Cemil Meriç	1	9
22	Kendi Gök Kubbemiz	Yahya Kemal	4	9
23	Fuzuli Divanı	Fuzuli	4	9
24	Safahat	Mehmet Akif Ersoy	6	8
25	Seyahatname	Evliya Çelebi	0	7
26	Bütün Şiirleri	Orhan Veli	6	7
27	Öküzün A'sı	Barry Sanders	1	7
28	Cumhuriyetin İlk Yüzyılı (1923-2023)	İlber Ortaylı	1	6
29	Bilim Tarihi Sohbetleri	Fuat Sezgin	2	6
30	Susam ve Zambaklar	John Ruskin	1	6
31	Geleneğin Direnişi	Beşir Ayvazoğlu	1	6
32	Kara Kitap	Orhan Pamuk	1	6
33	Dede Korkut Kitabı	Anonim	3	5
34	Yaşadığım Gibi	A. Hamdi Tanpınar	1	5
35	Gün Doğmadan	Sezai Karakoç	2	5
36	Semerkant	Amin Maalouf	3	5
37	Büyülü Dağ	Thomas Mann	2	4
38	Şiir Tahlilleri	Mehmet Kaplan	3	4
39	Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar	Gerald L. Gutek	3	4
40	Harman	Y. Bülent Bakiler	2	4
41	Büyü'sün, Yaz! Toplu Şiirler	Hilmi Yavuz	3	4
42	İslam Dünyasında Kitabın Tarihi	Johannes Pedersen	0	4
43	Türkçenin Sırları	Nihat Sami Banarlı	3	4
44	Devlet Ana	Kemal Tahir	2	4
45	Erbain (40 Yılın Şiirleri)	İsmet Özel	1	4
46	Memleketimden İnsan Manzaraları	Nazım Hikmet	2	4

47	Divanü Lügat'it Türk	Kaşgarlı Mahmut	3	1	4
48	Edebiyat Üzerine Makaleler	A. Hamdi Tanpınar	1	3	4
49	Korkunç Yıllar	Cengiz Dağcı	2	2	4
50	Dağlar Devrildiğinde	Cengiz Aytmatov	2	2	4
51	Madam Bovary	Gustave Flaubert	1	3	4
52	Yarınki Türkiye	Nurettin Topçu	3	1	4
53	Yalnızız	Peyami Safa	1	4	4
54	Sefiller	Victor Hugo	1	3	4
55	Edebiyat Ne İşe Yarar	Rita Felski	4	0	4
56	Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar	Mehmet Kaplan	4	0	4
57	Beyaz Zambaklar Ülkesinde	Grigory Petrov	1	3	4
58	Beş Şehir	A. Hamdi Tanpınar	2	2	4
59	Tarihte Türkler	Erol Güngör	3	0	3
60	Öğrenci Başarısını Artıran Öğretim Stratejileri	R. Mazrano, D. Pickering, J. Pollock	3	0	3
61	Martı	Richard Bach	1	2	3
62	Türk Dilinin Sadeleşme Evreleri	Agâh Sırrı Levent	3	1	3
63	Hikâye Tahlilleri	Mehmet Kaplan	2	1	3
64	Toplu Şiirler	Ziya Osman Saba	3	0	3
65	İlk Öğretmen	Cengiz Aytmatov	0	3	3
66	Derviş ve Ölüm	Meşa Selimoviç	0	3	3
67	Cümle Kapısı	Nazan Bekiroğlu	0	3	3
68	Hayat Güzeldir	Mustafa Kutlu	2	1	3
69	Kürk Mantolu Madonna	Sabahattin Ali	0	3	3
70	Yüz Yıllık 100 Türk Romanı	Fethi Naci	3	0	3
71	Bye Bye Türkçe	Oktay Sinanoğlu	1	2	3
72	Ecinniler	Dostoyevski	1	2	3
73	Ateş Denizi	Beşir Ayvazoğlu	2	1	3
74	Dokuzuncu Hariciye Koğuşu	Peyami Safa	0	3	3
75	Bilim ve Yanılgı	Taha Akyol	2	1	3
76	İletişim Çatışmaları ve Empati	Üstün Dökmen	0	3	3
77	Duyguların Psikolojisi	Nevzat Tarhan	1	2	3
78	Üç Büyük Usta	Stefan Zweig	2	1	3
79	Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış	Berna Moran	3	0	3
80	Ümit Dünyası	Şevket Rado	1	2	3
81	Bilmem Hatırlar mısın?	Ali Çolak	0	3	3
82	İki Dirhem Bir Çekirdek	İskender Pala	0	3	3
83	Bitmeyen Gece	Mithat Enç	1	2	3
84	İki Şehrin Hikâyesi	Charles Dickens	0	3	3
85	Çanakkale Mahşeri	Mehmet Niyazi	0	3	3
86	Yeni Öğretmenler İçin El Kitabı	Melissa Kelly	3	0	3
87	Suyu Arayan Adam	Ş. Süreyya Aydemir	0	3	3
88	Peyami	Beşir Ayvazoğlu	2	1	3
89	Zeytindağı	Falih Rıfki Atay	0	3	3
90	Bu Böyledir	Mustafa Kutlu	1	2	3
91	Küçük Ağa	Tarık Buğra	3	0	3
92	Sosyoloji Notları	Cemil Meriç	3	0	3
93	Güller Kitabı	Beşir Ayvazoğlu	3	0	3
94	Şu Çılgın Türkler	Turgut Özakman	0	3	3
95	Dil Doktoru	Hayati Develi	2	1	3
96	Sözün Doğrusu	Y. Bülent Bakiler	0	3	3
97	Benim Küçük Dostlarım	H. Nusret Zorlutuna	1	2	3
98	Duygusal Zekâ	Daniel Goleman	3	0	3
99	Özgürlük Okulu	A. S. Neil	3	0	3
100	Romanı Konuştular	Özlem Fedai	3	0	3

Görüşüne başvurulmuş öğretmen elemanları ve Türkçe öğretmenlerine “*Tavsiye sebebinizi açıklayabilir misiniz?*” şeklindeki soruya verdikleri yanıtlar kodlandığında şu temalar belirlenmiştir:

- Türkçe bilgisi
- Dil bilinci
- Edebî bilgi
- Pedagojik bilgi
- Metin bilgisi
- Türk kültür ve tarih bilgisi
- Kendini, insanı ve yaşamı tanıma
- Bakış açısı kazandırma

Görüşmeye katılanlar, gerekçelerini genel olarak bir Türkçe öğretmenin Türkçenin temel eserlerini bilmesi ve tanınması gerektiğine dayandırmaktadırlar. Katılımcılar bu öğretmenlerin Türkçeyi sözlü ve yazılı olarak özenle kullanmalarının önemli olduğunu vurgulamaktadırlar. Ayrıca öğretmen elemanları ve öğretmenler, Türkçe öğretmenlerinin Türk ve dünya edebiyatına ilişkin önemli eserler ve yazarları ile bunların temel özelliklerini bilmeleri gerektiğini belirtmektedirler. Yine katılımcılar bir metnin temel niteliğinin de Türkçe öğretmenlerinin bilgileri dâhilinde olması görüşünde birleşmektedirler. Bunlara ek olarak kendileriyle görüşülenler, iyi bir Türkçe öğretmenin Türk ve İslam tarihi ile kültürüne ek olarak bir miktar felsefe ve sosyoloji de bilmeleri gerektiğini ifade etmektedirler. Yine bu kişiler bir öğretmenin mutlaka öğretmenlik mesleğinin inceliklerine dair bilgiler yanında bireyin psikolojik özellikleri ile zihinsel ve biyolojik özelliklerine ilişkin eserler de okumalarının yararlı olacağını düşünmektedirler. Katılımcılar ayrıca özellikle nitelikli romanların okuyuculara farklı bakış açıları kazandırmanın yanı sıra birey ve bireyin iç dünyasını tanıma ve hayatın anlamını kavrama onlara önemli katkılar sağlayacağını belirtmektedirler. Listenin birinci sırasında yer alan “*Türkçenin Zenginlikleri ve İncelikleri*” kitabını bir Türkçe öğretmenin niçin okuması gerektiğini ÖE5 şu şekilde belirtmiştir:

Geçmişten bu yana Türkçemizin zengin bir dil olmadığını düşünen bilgisiz insanlara karşı delilli bir şekilde yanıt vermek isteyen her Türkçe öğretmenin okuması gereken bilimsel, ilgi çekici ve yararlı bir eser.

Öneri listesinin beşinci sırasında yer alan “*Karamazov Kardeşler*” kitabının okunmasına gerekçe olarak ÖE6 şunları ifade etmiştir:

Orhan Pamuk “geçen binyılın kitabı Dostoyevski’nin Karamazov Kardeşler’idir” dedikten sonra insan, okumanın verebileceği en büyük armağanı yani kendini ve insanı tanıma hazzını ondan alabileceği yorumunu yapar. Ben de bu görüşlere katılıyorum. Başta kendimizi sonra insanları tanımadan eğitimci olamayız. Ayrıca iyi bir edebî eseri görmek için de bu kitap okunmalı.

ÖE7’nin “*Beyhude Ömrüm*” adlı eser için düşünceleri şöyledir:

Kendine mahsus tarzı ve üslubuyla günümüz Türk edebiyatının en önemli hikâyecisi kabul edilen M. Kutlu’nun bu eseri, kadim kültürümüzü ve bunun merkezinde yer alan Anadolu insanını, onun değer yargılarını tanıma ve anlamamız için çok önemli bir eserdir. Ayrıca bu eser yoluyla modern hikâye ile halk hikâyesi bağlantısını da görebiliriz.

Öneri listesinin yedinci sırasında yer alan “*Türkiye’nin Maarif Davası*” kitabını bir Türkçe öğretmenin okumasına gerekçe olarak ÖE6 şunları belirtmiştir:

Felsefesiz bir eğitim düşünülemez. İyi bir öğretmen öncelikle Nurettin Topçu’nun bu eseriyle eğitimin millî felsefesini kavramalı ve yolunu buna göre çizmelidir. Bu kitapla, aynı zamanda, okulun kapısından başlayarak tüm ayrıntılarıyla eğitimin ve eğitimcinin sahip olması gereken özellikler de belirlenmiştir.

TÖ5 “Sözün Doğrusu” kitabı hakkında şöyle bir yorum yapmıştır:

Edebiyatımızın yaşayan önemli şair ve yazarlarından biri olan Yavuz Bülent Bakiler’in dilimiz ile ilgili doğru ve yanlış kullanımları örnekleriyle beraber gösterdiği bu kitabın Türkçe öğretmenlerine güncel ve pratik bilgiler sunması açısından önemli yararlar vardır.

Listede yer alan “Türkçenin Sırları” kitabı hakkında TÖ6 görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

İyi bir Türkçe öğretmeni olmak isteyen her adayın bu kitabı okumasını tavsiye ediyorum. Türkçe öğretmenin öğretimini yaptığı dile karşı tutumunu belirleyecek bir eser. Bu kitap, öğretmenlerin dili anlamasını sağlamanın yanı sıra dil bilinci de kazandırabilir.

Türkçe öğretmenleri / öğretmen adaylarına önerilen kitaplar arasında bulunan “100 Yılın Yüz Türk Romanı” ile ilgili olarak TÖ7 şöyle bir yorumda bulunmuştur:

Bu eser ülkemizde edebiyat eleştirisi alanında yaşanan eksikliğe bir nebze de olsa çare niteliği taşıyor. Edebiyatımızın önemli yüz romanını daha iyi anlayıp değerlendirmemizi sağlayabilir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmaya katılan öğretim elemanları ve Türkçe öğretmenlerinin büyük çoğunluğu Türkçe öğretmenlerinin / öğretmen adaylarının düzenli olarak kitap okuduklarını belirtmişlerdir. Kuş & Türkyılmaz (2010) sosyal bilgiler ve Türkçe öğretmeni adaylarının % 30’unun yılda 11 ve daha fazla kitap okuduklarını tespit etmiştir. Çocuk Vakfı (2006) öğretmenlerin % 33,4’ünün “düzenli” olarak kitap okuduğunu tespit ederken Kardeşahin (2009) öğretmenlerin sadece % 18’inin “yeterince” okuduğu sonucuna varmıştır. Her üç araştırma sonucu da bu çalışmada yer alan öğretim elemanlarının ve Türkçe öğretmenlerinin görüşlerini desteklemektedir. Hâlbuki Samuels & Farstrup (2011) okumada evrensel yeterlik amacına ulaşmanın öğretmen kalitesini geliştirme ve devam ettirmeyle mümkün olacağını belirtmektedir. Araştırmanın ilk bölümünde de belirtildiği gibi Türkiye’nin okuma durumuyla ilgili olumlu sonuçlar bulunmamaktadır. Hatta Çocuk Vakfı’nın (2006) araştırmasında Türkiye’de okuma oranı % 0,01 düzeyinde gösterilmektedir. Bu durumda öğretmen ve öğretmen adaylarından çok iyi okur olmalarını beklemenin aşırı iyimserlik olacağı gibi bu durumu kabullenmenin de doğru olmadığı açıktır.

Öğretim elemanı katılımcıların büyük bir çoğunluğu, Türkçe öğretmenlerinin tümüne yakını meslek gruplarına yönelik kitap önerisinin olması gerektiğini belirtmektedir. Katılımcılar bunun nedenine ilişkin olarak da listenin kişilere kolaylık sağlayacağını, onlara rehberlik edeceğini ve daha isabetli sonuçlar doğuracağını ifade etmişlerdir. Görüşülen kişiler, kitapların uzmanlar tarafından belirlenmesinin yarar getireceğini, seçilmiş belli kitapları okuyan kişilerin bunlar üzerine yapacağı değerlendirmelerin faydalı olacağı ve bunun bir taraftan birlikte iş yapma isteği sağlarken diğer taraftan bireylerin önceliklerini belirleme açısından da katkı sağlayacağını belirtmektedirler. Kardeşahin de (2009) öğretmenlerin “bilgi edinmeye yönelik olması”ndan sonra ikinci sırada “tavsiye edilmesi”nden dolayı kitap okuduklarını belirlemiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2011) da benzer bir şekilde bireylerin % 61,5 düzeyinde tavsiye üzerine kitap okuduğunu tespit etmiştir. Buna göre her iki araştırma da bu sonucu destekler niteliktedir.

Araştırmanın diğer bir sonucu olarak, öğretim elemanları ve Türkçe öğretmenleri toplam 247 kitabı tavsiye etmişlerdir. Ancak bunların 100’ü en az 3 öğretim elemanı veya öğretmen tarafından önerilirken geriye kalan 147 kitap 2 veya 1 kişi tarafından önerilmiştir. En az üç kişinin ortak olarak önerdiği kitapların % 75’i yerli yazar ve şairlere aittir. Geriye kalan % 25’i ise yurt dışına ait yazar ve şairlerin eserlerinden oluşmaktadır. Araştırma bu özelliğiyle MEB (2004)’in “Lise 100 Temel Eser” listesiyle örtüşmektedir.

Listede en çok roman ve inceleme-araştırma (akademik) kitapları yer almaktadır. Bunlardan sonra şiir, deneme, hikâye, biyografi, eleştiri, hatıra, sözlük ve sohbet türündeki kitaplar gelmektedir. Listenin ilk on kitabının kendileriyle görüşme yapılan kişilerin en az dörtte birinin

(f=12) tercihleri olduğu görülmektedir. Bunlar sırasıyla "Türkçenin Zenginlikleri İncelikleri" (f=18), "Dil ve Kültür" (f=17), "Huzur" (f=15), "Türkiye'nin Maarif Davası" (f=15), "Türk Dili Tarihi" (f=14), "Anna Karanina" (f=13), "Yunus Emre Divanı" (f=13), "Kayıp Zamanın İzinde" (f=13), "Karamazov Kardeşler" (f=12) ve "Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi" (f=12) kitaplarıdır.

Önerilen kitaplar incelendiğinde, özellikle inceleme ve deneme türündeki eserlerin büyük ölçüde Türk dili ve edebiyatıyla ilgili (Türkçenin Zenginlikleri İncelikleri, Dil ve Kültür, Türk Dili Tarihi, Divanü Lügat'it Türk, Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar, Edebiyat Üzerine Makaleler, Türk Dilinin Sadeleşme Evreleri vd.) oldukları görülmektedir. Bundan başka Türk tarihi ve kültürü ile ilgili (Kültür Değişmeleri, Sorularla Osmanlı İmparatorluğu, Nutuk, Devlet- i Aliyye, Kültürden İrfana, Tarihte Türkler, Bilim Tarihi Sohbetleri vd.) eserler yer almaktadır. Daha sonra da eğitim konularını (Türkiye'nin Maarif Davası, Öküzün A'sı, Öğrenci Başarısını Artıran Öğretim Stratejileri, Yeni Öğretmenler İçin El Kitabı, Özgürlük Okulu vd.) ele alan kitaplar gelmektedir. Önerilen inceleme ve deneme kitaplarının büyük ölçüde Türk dili ve edebiyatı, Türk tarihi ve kültürü ile eğitim konularından olması beklenen bir durumdur. Çünkü YÖK'ün (2010) belirlediği Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı'nda da üç farklı ders tipi (alan bilgisi ve alan eğitimi dersleri, genel kültür dersleri ve meslek bilgisi (eğitim) dersleri yer almaktadır. Bu durum önerilen kitaplar ile verilmesi gereken derslerin örtüşüğünü göstermektedir.

Öneri listesinde yer alan roman, şiir, hikâye, biyografi, nutuk, sohbet türündeki kitaplara (Huzur, Karamazov Kardeşler, Anna Karanina, Yunus Emre Divanı, Kayıp Zamanın İzinde, Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Nutuk, Tutunamayanlar, Mesnevi, Çile, Seyahatname, Kendi Gök Kubbemiz vd.) bakıldığında bunların Türk ve dünya edebiyatının temel eserleri niteliğini taşıdıkları söylenebilir. Nitekim bunlardan "Mesnevi, Türkçenin Sırları, Beş Şehir, Nutuk, Küçük Ağa, Sefiller, Seyahatname, Dede Korkut Hikâyeleri ve diğerleri ile birlikte toplam 19 eserin MEB'in (2004) "Lise 100 Temel Eser" listesiyle örtüşüğü görülmektedir. Memleketimden İnsan Manzaraları, Tutunamayanlar, Huzur, Karamazov Kardeşler, Anna Karanina, Kara Kitap, Madame Bovary, Ecinniler, Yunus Emre Divanı, Kayıp Zamanın İzinde, Mesnevi ve Seyahatname'nin (toplam 12 kitap) Notos Öykü (2007) adlı edebiyat dergisinin "Ölmeden Önce Okunması Zorunlu 40 Kitap" listesi ile uyumaktadır. Tutunamayanlar, Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Memleketimden İnsan Manzaraları, Kürk Mantolu Madonna, Huzur, Yunus Emre Divanı, Kara Kitap, Dede Korkut Kitabı, Kendi Gök Kubbemiz, Seyahatname, Devlet Ana, Fuzuli Divanı, Dokuzuncu Hariciye Koğuşu ve Orhan Veli'nin Bütün Şiirleri ile birlikte 14 eser yine aynı derginin (Notos Öykü, 2014) "Türk Edebiyatının 40 Klasik" listesi ile örtüşmektedir.

Listede bulunan "Sefiller" ve "Şu Çılgın Türkler" adlı kitaplar öğretmenlerin en çok etkilendiği ilk üç kitap arasında yer almaktadır (Karaşahin, 2009). "Anna Karanina", "Ecinniler", "Karamazov Kardeşler", "Kayıp Zamanın İzinde", "Büyülü Dağ", "Yaşadığım Gibi" ve "Tutunamayanlar" adlı kitaplar Orhan Pamuk (Taşkın, 2010) tarafından tavsiye edilen "Âlim Olmak İçin 10 Kitaplık Liste" ile uyumaktadır. "Anna Karanina" ve "Madame Bovary" ise Oatley & Wickelgren (2011) tarafından ortaya konan "Zihninizi Açacak 10 Roman" listesinde yer almaktadır. Öte yandan "Orhan Pamuk" ve "Dostoyevski", Kültür ve Turizm Bakanlığının (2011) araştırmasında düzenli olarak okunan % 15,8'lik pay içindeki yedi kişilik yazar listesinde yer almaktadır.

Araştırmanın diğer bir sonucu, kitapların önerilme gerekçeleridir. Katılımcıların ilk sırada önerdikleri roman türündeki metinlerin gerekçesi, genelde bu eserlerin öğretmenlere bireyi tanıma ve onun psiko-sosyal yapısı hakkında yarar sağlayacağı görüşüyle birlikte yine bu eserlerdeki karakter, yer ve zaman gibi unsurlarla hayata, insan ilişkilerine, topluma ve onun kültürüne dair önemli kazanımları olacağı düşüncesidir. Felski (2010) edebiyatın en önemli işlevlerinden birinin "tanıma" olduğunu; bunun da en çok bireyin kendini tanıması şeklinde meydana geldiğini ifade

etmektedir. Tanpınar (2011, s. 52) “Bir romanda anlatılabilecek şeyin en azamisi ferttir.” ve “Roman hayatın peşindedir.” diyerek romanın bu işlevlerini doğrulamaktadır. Öte yandan olaya dayalı bu tür (roman, hikâye gibi) eserlerle birey hem kendi sıkıntı ve problemlerine hem de diğer insanların ve toplumun sorunlarına çözümler üretebilir. Yunus Emre (2013, s. 129) de “İlim ilim bilmektir, ilim kendin bilmektir / Sen kendini bilmezsen ya nice okumaktır.” diyerek ilmin, bilginin “kendini bilmeye” bağlı olduğunu belirtmektedir. Topçu da (2011, s. 67) “Muallim, ruhlar sanatkarıdır.” tespitiyle öğretmenlerin başta bireyi ve onun iç dünyasını tanıması gerektiğine işaret eder. Ayrıca bu kitapları okuyanlar; farklı insanlar, yerler ve zamanlar tanıyarak bakış açılarını zenginleştirebilirler. Oatley & Wickelgren (2011) belirledikleri on romanın insan beynini geliştirip keskinleştirdiğini, sosyal bağları güçlendirerek kişiliği değiştirdiğini ve ilişki kurmayı kolaylaştırdığını tespit etmişlerdir. Berns vd. (2013) roman okumanın bireyin beyninin sol lobunu aktif hâle getirdiğini ve duyuşsal becerilerini geliştirdiğini yani biyolojik olarak da değişiklikler meydana getirdiğini tespit etmiştir. Ayrıca ortaokul, lise ve üniversite öğrencileri ile toplumun diğer kesimlerinin en çok beğendikleri türlerin başında roman türüne ait kitaplar gelmektedir (Aricı, 2005; Çocuk Vakfı, 2006; Karaşahin, 2009; Kuş & Türkyılmaz, 2010; Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011).

Görüşüne başvurulmuş kişiler, genel olarak şiir, deneme, eleştiri, hatıra ve biyografi türündeki kitapların bir taraftan öğretmenlerin bu türlere ait eserleri tanımlarına olanak verirken diğer taraftan bu eserlerde işlenen konuların da öğretmenlere bilgi ve birikim kazandıracağı düşüncesinde birleşmektedirler. Şiir türündeki kitaplarla ilgili olarak Tanpınar (2011, s. 40) “Şiir dilin özüdür, kokusudur, lezzetidir, musiki kabiliyetidir. Yahut bunlardan doğan hususi bir şekildir.” der. Banarlı (1982) ise şiir okumanın bir musiki eserini icra etmek kadar ciddi, bir büyük besteyi sazlarla bize dinletmek kadar mühim ve ayrı bir sanat olduğunu, şiirin de ayrı birtakım notalarının olduğunu belirtmektedir. Listede yer alan deneme, eleştiri, hatıra ve biyografi türündeki kitapların konuları genelde Türk dili, kültürü ve tarihi ile ilgilidir. Bunlar yoluyla Türkçe öğretmenleri / öğretmen adayları bir taraftan sahip olmaları gereken bilgiye ulaşırken diğer taraftan bu bilginin alt yapısına / arka planına da vakıf olabileceklerdir.

Katılımcılar, inceleme-araştırmaya yönelik (akademik) kitapların tavsiyesiyle ilgili olarak bu eserlerin okuyuculara yapmakta oldukları / yapacakları mesleğe yönelik başta alan bilgisi olmak üzere alan eğitimi, genel kültür ve öğretmenlik mesleğine (pedagoji) yönelik bilgiler kazandıracağını düşünmektedirler. Nitekim listenin ilk sıralarında yer alan “Türkçenin Zenginlikleri İncelikleri”, “Dil ve Kültür”, “Türk Dili Tarihi”, gibi kitapların Türkçe öğretmenlerinin / öğretmen adaylarının alan bilgisi ve genel kültürlerine katkı sağlayacak nitelikte oldukları söylenebilir. Yine “Türkiye’nin Maarif Davası”, “İlk Öğretmen”, “Öğrenci Başarısını Artıran Öğretim Stratejileri”, “Özgürlük Okulu”, gibi eserlerin bu öğretmenlere meslek bilgisi bakımından yarar sağlayabileceği düşünülebilir. Bunlara ek olarak “Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi”, “Kültür Değişmeleri”, “Sorularla Osmanlı İmparatorluğu”, “Devlet- i Aliyye” ve “Nutuk” gibi kitapların Türkçe öğretmenlerinin / öğretmen adaylarının genel kültür anlamında yetişmelerine olanak vereceği söylenebilir. Ayrıca “Öküzün A’sı”, “Edebiyat Ne İşe Yarar”, “Susam ve Zambaklar”, “İslam Dünyasında Kitabın Tarihi”, gibi eserlerinse bu kişilerin alan eğitiminde yararlı olabileceği düşünülebilir.

Kültürün taşıyıcısı olan dilin ve dolayısıyla Türkçenin eğitim ve öğretimini yapan bu öğretmenlerin iyi birer okur olmalarını sağlamak hayati derecede önemlidir. Çalışma bu anlamda atılan ilk adım özelliğini taşımaktadır. Diğer alanlara ve meslek gruplarına da örnek olması beklenmektedir.

Belirlenen kitaplar hem Türk dili ve kültürünün hem de evrensel değer ve bilginin yansıtıldığı eserlerden oluşmaktadır. Ayrıca Türkçe Öğretmenliği Lisans Programında yer alan “alan bilgisi, alan eğitimi, genel kültür ve öğretmenlik mesleği” ders gruplarıyla örtüşmektedir.

Dolayısıyla ortaya çıkan kitap listesinden Türkçe öğretmenlerinin / öğretmen adaylarının yanı sıra Türk dili ve edebiyatı öğretmen adaylarıyla Türk dili ve kültürüne meraklı kişilerin de yararlanabileceği düşünülmektedir.

Listelenen eserler bazı alan uzmanları ve öğretmenlerin tercihi niteliğindedir. Bu yönüyle bir bağlayıcılığı söz konusu değildir. Elbette sadece bu kitapların okunması bir Türkçe öğretmeni / Türkçe öğretmen adayları için yeterli değildir. Ancak bu eserler bir basamak olarak düşünülebilir. Nitekim daha önce de belirtildiği gibi araştırmanın temel amacı, öğretmene / öğretmen adayına iyi bir okur olması noktasında katkı sağlamak ve öğretmene "model" olma rolünde yardımcı olmaktır.

Okuma konusunda kurum, kuruluş ve ilgili kişilere düşen en önemli görev, kitabı ve okumayı öğrencilere sevdirmektir. Bu amaçla, Türkçe ve sınıf öğretmenlerinin devamında da diğer öğretmenlerin okuma konusunda eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi; ebeveynler ile diğer aile bireylerinin kitaba ve okumaya ilgisinin ve duyarlılığının sağlanması gerekmektedir. Türkiye'deki okuma oranı da dikkate alınarak ailelere yönelik okuma eğitimi verilmesi gibi geniş çaplı çalışmaların yapılması sağlanabilir. Yine bunlara ek olarak toplumun farklı kesimleri için bu araştırmada olduğu gibi okuma listeleri hazırlanabilir.

Okuma sorunlarının giderilmesi birey bazında yapılacak çalışmalarla mümkün gözükmemektedir. Bunların giderilmesi için çeşitli yapısal düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu ve geniş çaplı çalışmaların yapılmasının gerekli olduğu görülmektedir. Ayrıca bunların yapılmasının ve sonuç alınmasının uzun bir zaman alacağı da açıktır. Dolayısıyla hem bu işin önem düzeyi hem de yapılacak çalışmaların kapsamı dikkate alındığında bu çalışmaların bir merkez tarafından düzenlenmesi önerilebilir.

Son olarak Türkiye'de öğretmen yetiştirmede ciddi sorunların olduğu bilinmektedir. Çağdaş bir öğretmen yetiştirme felsefesiyle politikasının yokluğundan kaynaklanan bu sorunlar, öğretmen yetiştiren kurumlara öğrenci alınmasıyla başlayıp bu kurumlardaki akademik personelin nicelik ve niteliğiyle devam etmekte ve yetiştirilen öğretmenlerin istihdamlarıyla sürüp gitmektedir. Bunun için öğretmen yetiştirmeye ilgili kapsamlı çalışmaların yapılarak mesleğin niteliğinin korunması ve kollanması önerilmektedir.

5. KAYNAKLAR

- Applegate, A. J., & Applegate, M. D. (2004). The peter effect: Reading habits and attitudes of pre-service teachers. *The Reading Teacher*, 57, 554-563.
- Arıcan, S. (2010). *100 temel eser uygulamasının öğrencilerin okuma alışkanlıklarına etkileri konusunda öğretmen görüşleri*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Arıcı, A. F. (2005). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okuma durumları: Beceri - ilgi - alışkanlık - eğilim*. Basılmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Arıcı, A. F. (2008a). Preservice teachers' reading tendencies: Implications for promoting reading. *American Journal of Applied Sciences*, 5(6), 645-652.
- Arıcı, A. F. (2008b). A national reading campaign in Turkey: 100 basic literary works. *World Applied Science Journal*, 3(2), 162-167.
- Arıcı, A. F. (2012). *Okuma eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Banarlı, N. S. (1982). *Şiir ve edebiyat sohbetleri*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Berns, S. G., Blaine, K., Prietula, M. J., & Pye, B. E. (2013). Short- and long-term effects of a novel on connectivity in the brain. *Brain Connectivity*, 3(6), 590-600.
- Creswell, J. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. Boston: Pearson Publications.
- Çocuk Vakfı. (2006). *Türkiye'nin okuma alışkanlığı karnesi*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Dökmen, Ü. (1994). *Okuma becerisi, ilgisi ve alışkanlığı üzerine psiko-sosyal bir araştırma*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Felski, R. (2010). *Edebiyat ne işe yarar?* İstanbul: Metis Yayınları.
- Fraenkel, J., Wallen, N., & Hyun, H. (2011). *How to design and evaluate research in education*. New York: Mc Graw Hill Publications.
- IRA. (2006). *Excellent reading teachers*. Newark, DE: International Reading Association.

- IRA. (2013). *Young adults' choices 2013*. Newark, DE: International Reading Association.
- Güneş, F. (2012). Okuma ve zihni yönetme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 1-15.
- Hopper, R. (2005). What are teenagers reading? Adolescent fiction reading habits and reading choices. *Literacy*, 39, 113-120.
- Hughes-Hassel, S., & Lutz, C. (2006). What do you want to tell us about reading? *Literature Surveys and Research*, 4, 39-45.
- Karavaşin, M. (2009). *İlköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin okuma kültürlerinin değerlendirilmesi*. Ankara: MEB Yayınları.
- Kasten, W. C., & Wilfong, L. G. (2005). Encouraging independent reading with ambience: The book bistro in middle and secondary school classes. *Journal of Adolescent ve Adult Literacy*, 48(8), 656-664.
- Kuş, Z., & Türkyılmaz, M. (2010). Sosyal bilgiler ve Türkçe öğretmeni adaylarının okuma durumları: (İlgi, alışkanlık ve okuma stratejilerini kullanım düzeyleri). *Türk Kütüphaneciliği*, 24(1), 11-32.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2011). *Türkiye okuma kültürü haritası*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- MEB. (2004). *100 Eser genelgesi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Montaigne, M. (1996). *Denemeler*. (Çev. S. Eyuboğlu) İstanbul: Cem Yayınevi.
- Mullis, I. V., Martin, M. O., Gonzales, E. J., & Kennedy, A. N. (2003). *PIRLS 2001 International report*. Boston: International Study Center.
- Notos Öykü. (2007). *Ölmeden önce okunması zorunlu 40 kitap*. İstanbul: Notos Kitap Yayınevi.
- Notos Öykü. (2014). *Türk edebiyatının 40 klasiği*. İstanbul: Notos Kitap Yayınevi.
- Okay, M. O. (2004, 02 Mayıs). Gerçek okumak. *Zaman Gazetesi*.
- ÖSYM. (2013). *2012 - 2013 Öğretim yılı yüksek öğretim istatistikleri*. <http://www.osym.gov.tr/belge/1-19213/2012-2013-ogretim-yili-yuksekoğretim-istatistikleri.html>'den alınmıştır.
- Özdemir, E. (2002). *Eleştirel okuma*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özensoy, A. U., & Şimşek, İ. (2011). *Çocuğun dilinden okuma kültürü*. Uluslararası Okuma Kültürü Sempozyumu'nda sunulan bildiri. Ankara: Eğitim Sen Yayınları.
- Samuels, S. J., & Farstrup, A. E. (2011). *What research has to say about reading instruction* (4th ed.). Newark, DE: International Reading Association.
- Sezgin, F. (2013). *Bilim tarihi sohbetleri*. (Haz. S. Turan) İstanbul: Timaş Yayınları.
- Srommen, L. T., & Mates, F. M. (2004). Learning to love reading: Interviews with older children and teens. *Journal of Adolescent ve Adult Literacy*, 48, 188-200.
- Tanpınar, A. H. (2000). *Yaşadığım gibi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (2011). *Edebiyat üzerine makaleler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Taşkın, Y. (2010, 22 Nisan). *Orhan Pamuk ile röportaj*. Sabah Gazetesi Yaşam Eki.
- Topçu, N. (2011). *Türkiye'nin maarif davası*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- TUİK. (2013). *Eğitim istatistikleri*. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1018'den alınmıştır.
- Ungan, S. (2008). Okuma alışkanlığımızın kültürel altyapısı. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 218-228.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YÖK. (2010). *Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Programları*. http://www.yok.gov.tr/web/guest/icerik/-/journal_content/56_INSTANCE_rEHF8BIsfYRx/10279/49875'den alınmıştır.
- Yunus Emre. (2011). *Yunus Emre divanı*. (Haz. S. Yağmur) İstanbul: Dergâh Yayınları.

Extended Abstract

Reading, as an activity that renews and develops humans can be described as an exchange of views between the author and the reader. Activities that make up the experiences of an individual for his/her whole life can be arranged through reading education. Reading skill makes the biggest contribution to personal development. Although, in its simplest form, reading can be thought as decoding letters, the importance of the concept will be seen if analysed in depth. People's need for reading is increasing day by day. In today's modern world, many (many yazmasanız da olur) thousands of books are published every day. People need not only to learn about new developments but also to refresh their existing knowledge. The relevance of knowledge and science to the society proceeds in this parallel. Therefore, readership is no longer considered to be an additional quality but rather an inevitable requirement. In our age, people's need for information and culture is more than ever. However, considering the people in general, it is seen that most of them do not make use of such information media as books, newspapers and magazines sufficiently; instead, they waste their time watching TV or with other unnecessary and useless distractions. In many other recent researches (Applegate & Applegate, 2004; Mullis et. al, 2004; Srommen & Mates, 2004; Hopper, 2005; Hughes-Hassel & Lutz, 2006; Çocuk Vakfı, 2006; Arıcı, 2008b; Karavaşin, 2009; Kuş & Türkyılmaz, 2010) the negative picture in reading habit has stood out. In this instance, the most important duty of teachers in reading

education is making books and reading loveable to students. For this, especially reading (Turkish) teachers must be good readers and then it is necessary to instill reading habit to students. Whereas Cocuk Vakfi's (2006) study of teachers in Turkey show that 33,4% of teachers read books "regularly" and in a study by Karasahin (2009) only 18% of teachers were found to read "enough". Kus & Türkyilmaz found out that 30% of social studies and Turkish teacher candidates read 11 or more books per year. In a research by Arıcı (2008a) it was found that pre-service teachers read 6-20 books per year. In this case, the first thing teachers, including Turkish teachers, need to do is to read books. So, one of the tasks to be done for teachers and teacher candidates is to present a list of books. Indeed, the Ministry of Culture and Tourism (2011) in Turkey stated that the most recommended books (61.5%) on reading. Also Karasahin (2009) have been detected that teachers after from "be made to obtain information" in second place "recommended" on reading books. Main purpose of this research is to specify books which are considered beneficial to be read by Turkish teachers and preservice Turkish teachers. For this purpose, interviews were conducted with 25 faculty members working at Turkish Language Education departments of six different universities and 25 Turkish teachers working at Ministry of National Education (MoNE). In determining the participants in the study, snowball sampling technique was used. To collect the research data, a semi-structured data collection tool was developed. Descriptive analysis techniques were used while analyzing the data collected. During analysis, sub-themes were developed and interpreted for each of the three articles. In order to increase the reliability of the study, the researcher and an expert's joint analysis were considered and thus common points were determined. At the end of the study, the majority of participants stated that Turkish teachers and preservice Turkish teachers do not read books regularly. So they noted that a suggested book list for professional groups should be prepared. Also, in accordance with the opinions of the participants, a suggestion list consisting of 100 books has been prepared and they have been justified. Mostly, novels and research (academic) books are included in the list. After that are listed poems, essays, short stories, biographies, criticisms, memoirs, and dictionaries. The first ten books in the list of participants is comprised of at least one-fourth preferred (f=12). They are "Türkçenin Zenginlikleri İncelikleri" (f=18), "Dil ve Kültür" (f=17), "Huzur" (f=15), "Türkiye'nin Maarif Davası" (f=15), "Türk Dili Tarihi" (f=14), "Anna Karenina" (f=13), "Yunus Emre Divanı" (f=13), "In Search of Lost Time" (f=13), "The Brothers Karamazov" (f=12) and "Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi" (f=12). Participants has chosen novel type text for the following reasons; this texts enable teacher to recognize the individual's psycho-social structure; in these texts factors such as characters, place and time offers important gains about life, human relations, society and its culture. Felski (2010) states that one of the most important functions of literature is "recognition" and this mostly takes place in the form of self-recognition. Experts in language and literature and educators are in the opinion that there certainly are such books that almost every one will have pleasure in reading as long as these books are introduced to individuals. Such research as "basic books" should be implemented effectively for this purpose by tempting students, parents and teachers to read.

Kaynakça Bilgisi

Arıcı, A. F. (2015). Türkçe Öğretmenleri / Öğretmen Adayları Ne Okumalı? -Bir "Okuma Listesi" Önerisi-. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 30(3), 1-15.

Citation Information

Arıcı, A. F. (2015). What Turkish Teachers / Preservice Teachers Should Read? -A Suggested Book List- [in Turkish]. *Hacettepe University Journal of Education [Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi]*, 30(3), 1-15.